עזרא - סימן ג

① אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה

מגילה טז:

שכל זמן : שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה. שיש לך לתמוה למה לא עלה עזרא עם זרובבל בימי כורש עד השנה השביעית לדריוש האחרון לאחר שנבנה הבית כמו שכתוב בעזרא ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך וגו' (עזרא ז) ובמדרש שהיה לומד תורה מפי ברוך בן נריה בבבל וברוך לא עלה מבבל ומת שם בתוך השנים הללו והאמר לעיל ברוך נתנבא בשנת שתים לדריוש בבבל היה מתנבא ושילח ספרים לירושלים.

רש"י שם.

וע"ע מהרש"א

טורי אבן מגילה

[illegible] - עזרא

עֶזְרָא וְסִיעָתוֹ וַחֲבוּרָתוֹ לֹא עָלוּ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה וְלָמָּה לֹא עָלָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁעֶזְרָא שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְבָרֵר תַּלְמוּדוֹ לִפְנֵי בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה וַיַּעֲלֶה בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה אֶלָּא אָמְרֵי בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה אָדָם גָּדוֹל וְיָשִׁישׁ הָיָה וַאֲפִלּוּ בְּגַלְקְטִיקָא לֹא הָיָה יָכוֹל לְהִטָּעֵן

שיה"ש ר"ה

② תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רָאוּי הָיָה עֶזְרָא שֶׁתִּינָּתֵן תּוֹרָה עַל יָדוֹ לְיִשְׂרָאֵל, אִילְמָלֵא לֹא קְדָמוֹ מֹשֶׁה. בְּמֹשֶׁה הוּא אוֹמֵר "וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים", בְּעֶזְרָא הוּא אוֹמֵר "הוּא עֶזְרָא עָלָה מִבָּבֶל". מָה עֲלִיָּיה הָאָמוּר כָּאן תּוֹרָה – אַף עֲלִיָּיה הָאָמוּר לְהַלָּן תּוֹרָה. בְּמֹשֶׁה הוּא אוֹמֵר "וְאֹתִי צִוָּה ה' בָּעֵת הַהִיא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים", בְּעֶזְרָא הוּא אוֹמֵר "כִּי עֶזְרָא הֵכִין לְבָבוֹ לִדְרֹשׁ אֶת תּוֹרַת ה' אֱלֹהָיו וְלַעֲשֹׂת וּלְלַמֵּד בְּיִשְׂרָאֵל חֹק וּמִשְׁפָּט". וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִיתְּנָה תּוֹרָה עַל יָדוֹ – נִשְׁתַּנָּה עַל יָדוֹ הַכְּתָב.

סנהדרין כא:

③ (א) ואלו לא נהג משה מונם פין ולא הי' נותן מצות חקים ומשפטים כותנו לישראל היה ניתן ע"י עזרא וכדאיתא בסנהדרין דכ"א ב' תני' ראוי הי' עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אלמלא קדמו משה. במשה ה"א ומשה עלה אל האלהים ובעזרא ה"א הוא עזרא עלה כו' במשה ה"א ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא ה"א כי עזרא וגו' וללמד לישראל חק ומשפט. ולזה הכוונה עיקר נתינת הלוחות ותורה שבכתב. דלזה בודאי הי' משה מיוחד כאשר לא קם כמוהו נביא בישראל אלא דרך הפלפול היינו חקים ומשפטים. וגי"ז דייק השנא שתתן התורה על ידו לישראל. פי' עיקר מה שלמד חקים דקי התורה והגיונה למשה לא הי' אפשר אלא על ידו וזה הכח ניתן למשה יחד בשעת לוחות ראשונות כמבואר בשבת ואותי צוה ה' בעת ההיא חקים ומשפטים ועוד כמה מקראות מבואר כן במות אבל שלמוד לישראל זה בדרך אלמלא ניתן למשה זה הכח הי' ניתן ע"י עזרא. והי' נכרת הברית ע"ז אז בימי עזרא כי אז הי' יסוד לגלות אחר כוס שהסכנה לנו להגיע לזה כלימוד כמש"ב. וגם עתה הי' יד ה' על עזרא והרחיב הלמוד הזה לאין תכלית:

[illegible]

④ כי הלל ראש לחכמי המשנה ואמרו [בסנהדרין י"א א] דהי' ראוי שתשרה עליו שכינה כמשרע"ה וע"ש במהרש"א בח"א הטעם, והספידוהו שם תלמידו של עזרא כי גם אעזרא אמרו [שם כ"א סע"ב] דהי' ראוי שתנתן תורה על ידו כמשה, ושניהם עזרא והלל יסדו תורה בארץ ישראל אחר שנשתכחה כמ"ש [בסוכה כ' סע"א], אלא שעזרא עיקר מה שיסד הי' תורה שבכתב ע"כ אמר שתנתן תורה, אבל הלל עיקר יסודו הי' תורה שבע"פ ע"כ אמר שתשרה שכינה דגילוי תורה שבע"פ הוא ע"י השראת שכינה, וע"י נתגלה למשרע"ה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ועזרא הי' עם נחמי' יחד ראשי הדור כמ"ש [בסנהדרין ל"ו א], ושניהם ראשי אנשי כנה"ג וראשי מביאי גאולה דבית שני לעולם שהוא אתערותא דלתתא דהופעת אור הגאולה הנזכר [לעיל סימן ד], וכל ענין נחמי' כלול בעזרא דע"כ נקרא ספר נחמי' על שם עזרא כמ"ש [בחלק צ"ג ב] אף דשם נתן טעם על זה לעונש דנחמי', סוף סוף הרי כלול כל ספרו שהוא חקיקת דברי חכמתו שחידש בעולם על שם עזרא והרי כלול בו וע"כ עשו עזרא לעיקר בכל מקום לנתינת התורה על ידו ולייחס הלל לתלמידו:

[illegible] נג

⑤ מסייע ליה לרבי אלעזר. דנקט הכא דידן לישנא יתירא לאשמועינן בכל עלמו של עזרא לנקות את בבל נתכוון לפי שראה אותם שנתערבו בהן וראה שהיו חכמי הדור בילן כמו ואין עוד בבבל שיתעסק לבדוק בהן ליחסן עמד והפריש פסוליהן והוליכן עמו והדור שראו הפרשה הכירו בהם ולא חשש שיתערבו בהן אלו הפסולין העולים ולדורות הבאים נמי כיון דאמר מר (לקמן דף ע:) לשכת הגזית היתה שם ששם היו יושבים מייחסי כהונה ולויה בכל יום מתחבר והיו כפסולין:

רש"י קידושין סט:

⑥ כח. ועלי הטה חסד לפני המלך וכו': בפסוק זה נמצא כל הא"ב.

[illegible] ומסורה